Administratīvā rajona tiesa
Rēzeknes tiesu nams

Lietas arhīva Nr. A42-01798-24/44
ECLI:LV:ADRJRTN:2024:0930.A420179824.6.S

SPRIEDUMS
Latvijas tautas vārdā
Rēzeknē 2024. gada 30. septembrī

Tiesa šādā sastāvā: tiesnese Solvita Pujāte,

piedaloties pieteicējam /pers. A/, atbildētājas Tukuma novada pašvaldības pusē pieaicinātās iestādes – Tukuma novada bāriņtiesas – pārstāvei /pers. B/, trešajai personai /pers. C/ un trešās personas nepilngadīgās /pers. D/ sevišķajai aizbildnei /pers. E/,

tiesas sēdē izskatīja administratīvo lietu, kas ierosināta sakarā ar /pers. A/ pieteikumu par Tukuma novada bāriņtiesas 2024. gada 11. jūnija lēmuma Nr. 1.3./201 atcelšanu.

Aprakstošā daļa

[1] Ar Tukuma novada bāriņtiesas (turpmāk – bāriņtiesa) 2024. gada 11. jūnija lēmumu Nr. 1.3./201 atzīts, ka uzvārda maiņa bērnam /pers. D/ no /Uzvārds A/ uz /Uzvārds B/ ir bērna interesēs (turpmāk – lēmums) (*lietas 25.-30. lapa*). Lēmums pamatots ar turpmāk norādītajiem argumentiem.

[1.1] Tā kā bērns ikdienā dzīvo mātes ģimenē, ir redzama bērna interese būt mātes uzvārdā. Tas bērnam rada zināmu psiholoģisku drošību un komfortu, ka viņš ir piederīgs konkrētajai ģimenei. Bērns mātes ģimenē jūtas emocionāli labi, un bērna emocionālajai labsajūtai un viedoklim ir izšķiroša nozīme. Bērns, dzīvojot mātes ģimenē, identificē sevi ar šo ģimeni un šīs ģimenes uzvārdu. Nav pamatota iemesla liegt bērnam pieņemt tās ģimenes uzvārdu, kurā viņš emocionāli iekļaujas un skaidri pauž savu vēlmi tajā atrasties. Šajā gadījumā primāras ir bērna tiesības, un šīs tiesības prevalē pār tēva interesi saglabāt bērnam pie dzimšanas doto uzvārdu. Uzvārda maiņa bērnam uz mātes uzvārdu /Uzvārds B/ saskan ar bērna vislabākajām interesēm jeb labklājību.

[1.2] Lai arī bērna uzvārds zināmā mērā ir bērna identitāte, kas norāda uz viņa izcelšanos, dzimtu, un saskaņā ar Bērnu tiesību aizsardzības likuma 8. panta otro daļu bērnam ir tiesības uz savas identitātes saglabāšanu un izcelšanos, bāriņtiesas ieskatā uzvārda maiņa nepārkāpj šo bērna tiesību, jo ieraksts bērna dzimšanas reģistrā par bērna tēvu tiek saglabāts. Jāņem vērā, ka pieteicējs nav bērna (lēmumā pieļauta acīmredzama pārrakstīšanās kļūda, norādot bērna vārdu – tiesas piez.) bioloģiskais tēvs, un pieteicējs pats ir vēlējies paternitātes pieņēmumu atzīt par spēkā neesošu.

[1.3] Ar lēmumu par uzvārda maiņu netiek ierobežotas pieteicēja saskarsmes tiesības un līdzdalība bērna audzināšanā. Līdz ar to bērna uzvārds un saskarsmes tiesības ir nošķirami jautājumi.

[2] Pieteicējs lēmumam nepiekrita un vērsās tiesā ar pieteikumu (*lietas 4.-8. lapa*). Pieteikumā norādīja turpmāk minēto.

[2.1] Nav saprotama bāriņtiesas motivācija lēmumā neatspoguļot bērna viedokli.

Bāriņtiesa nav pārbaudījusi, vai bērna stāstītais atbilst patiesībai un vai bērna viedokli nav ietekmējusi māte. Pieteicējam liegta iespēja paust savu viedokli par bērna stāstīto.

[2.2] Bāriņtiesa ir ignorējusi apstākli, ka 2024. gada 10. jūnijā pieteicējs ir iesniedzis prasības pieteikumu par aizgādības tiesību un pienākumu kārtības noregulēšanu tiesā. Viens no lūgumiem tiesai ir bērna dzīvošana pārmaiņus pie abiem vecākiem. Līdz ar to tuvākā nākotnē, iespējams, ikdienā bērns dzīvos gan ar pieteicēju, gan māti.

[2.3] Bāriņtiesa nav vērtējusi iemeslus, kāpēc šobrīd nepastāv pilnvērtīgas bērna un tēva attiecības starp pieteicēju un bērnu. Bāriņtiesai pieteicēja ieskatā bija jādara viss, lai atjaunotu bērna un tēva attiecības starp pieteicēju un bērnu, nevis jāpieņem lēmums par uzvārda maiņu, kas situāciju vēl vairāk pasliktina.

[2.4] Lai arī pieteicējs nav bērna bioloģiskais tēvs, pieteicēja prasība par paternitātes pieņēmuma apstrīdēšanu, ir noraidīta. Izšķirot strīdu par paternitātes pieņēmuma apstrīdēšanu, Zemgales apgabaltiesa piekrita, ka šobrīd starp pieteicēju un bērnu nepastāv pilnvērtīgas tēva un bērna attiecības, bet par iemeslu tam saskatīja apstākli, ka starp pusēm radās strīds par saskarsmes tiesību realizēšanas kārtību. Bērna mātes atstāstītais par bērna nevēlēšanos saglabāt ierakstu par pieteicēja uzvārdu nav saistīts ar kādiem konkrētiem faktiem, bet ar subjektīvu, uz personiskiem priekšstatiem par situāciju, kurā bērns nonācis, un iespējamo situācijas attīstību balstītiem emocionāliem apsvērumiem. Tāpat bāriņtiesas secinājumi, ka šobrīd bērna un pieteicēja emocionālā saikne ir zudusi, ir pretrunā ar Zemgales apgabaltiesas spriedumā pausto, ka nav pierādījumu, ka bērna un pieteicēja attiecības būtu neatgriezeniski izirušas.

[2.5] Uzskata, ka bāriņtiesa ir pieļāvusi tiesiskās paļāvības principa pārkāpumu, jo pieteicējam ir tiesības paļauties, ka apgabaltiesas spriedumā civillietā konstatētais tiks ņemts vērā, pieņemot lēmumu.

[2.6] Zemgales apgabaltiesa atzina, ka bērna viedoklis var nesakrist ar labākajām bērna interesēm. Pieteicēja ieskatā, bērna labākajās interesēs ir attiecību ar pieteicēju atjaunošana un vecāku izlīgšana.

[2.7] Uzskata, ka psihologa viedoklis ir vienpusējs, jo psihologs nav uzklausījis pieteicēja viedokli par radušos situāciju un nav ņēmis vērā Zemgales apgabaltiesas spriedumā pausto.

[2.8] Lēmums ir nelietderīgs līdz brīdim, kamēr netiks izšķirts strīds starp pieteicēju un bērna māti par aizgādības tiesību un pienākumu kārtības noregulēšanu, kā arī līdz brīdim, kad bērna māte beigs noskaņot bērnu pret pieteicēju un liegt saskarsmes tiesības.

[3] Bāriņtiesa rakstveida paskaidrojumā (*lietas 71. lapa*) pieteikumu uzskata par nepamatotu un lūdz to noraidīt, pamatojoties uz lēmumā ietvertajiem argumentiem. Papildus norādīts, ka bāriņtiesa, pieņemot lēmumu, rūpīgi izvērtēja lietas materiālos esošos pierādījumus, uzklausīja lietas dalībniekus, un to savstarpējā kopsakarā secināja, ka uzvārda maiņa bērnam uz mātes uzvārdu /Uzvārds B/ saskan ar bērna vislabākajām interesēm jeb

labklājību. Bāriņtiesai nav šaubu, ka bērnam ir izveidojušās ciešas un harmoniskas attiecības ar mātes ģimeni, kurā bērns ilgstoši dzīvo. Tādējādi bāriņtiesa atzīst, ka bērna ilgstoša dzīvošana vienā ģimenē ar māti, mātes laulāto un māsu Kati ir būtisks apstāklis, kas ir ņemams vērā, lai izlemtu jautājumu par bērna uzvārda maiņu no dzimtā uzvārda uz bērna mātes uzvārdu. Bērns jūtas emocionāli labi un droši mātes ģimenē, sevi pārliecinoši identificē ar mātes ģimeni. Turpretim par saskarsmi ar tēvu bērns ir noraidošs, izjūt diskomfortu. Bērnam ir būtiski, ka viņam ir tāds pats uzvārds kā pārējiem ģimenes locekļiem, jo bērns ir integrējies mātes ģimenē, jūtas tai piederīgs. Bērnam no emocionālā viedokļa ir svarīgi, ka visai ģimenei ir vienots uzvārds. Bāriņtiesa norāda, ka, nosakot bērna uzvārdu, būtiskākā nozīme ir bērna un vecāku personiskajām attiecībām, emocionālajai saiknei un piederībai ģimenei plašākā nozīmē.

[4] Sevišķā aizbildne rakstveida paskaidrojumā (*lietas 90.- 91. lapa*) norādīja turpmāk minēto.

Sarunā tika noskaidrots, ka bērns no 1. septembra mācīsies 6. klasē Tukuma E. Birznieka Upīša pamatskolā, mācās labi, no priekšmetiem vairāk interesē priekšmeti, kas saistīti ar dizainu un praktiskām nodarbēm – ēst gatavošana, darbs ar koku, ārpus stundām nodarbojas teātra pulciņā. Ir vēlme turpmāk ārpus skolas darboties jaunsardzē un nodarboties ar akrobātiku vai mākslas vingrošanu, kam tiek meklēta iespēja. Mūzikas skolu vairs neapmeklē, jo nejuta tālāku aicinājumu vijoļspēlē, bet mājās pati apgūst ģitārspēli un domā pēc pamatskolas pabeigšanas mācīties Tukuma Raiņa valsts ģimnāzijā mūzikas novirzienu. Bērnam skolā ir draugi un ir arī labākā draudzene, ar kuru satiekas skolā un arī ciemojas mājās. Meitene ar aizrautību stāstīja par savu mājas dzīvi, attiecībām ar mammu, abām māsām, mammas laulāto Jāni, ar kuru izveidojušās attiecības kā meitai ar tēvu, atklāja arī situācijas, kas meitenei šai ģimenē ir bijušas nepatīkamas. Kopumā tas liecina, ka meitene sarunā ir atklāta un patiesa.

Sevišķā aizbildne secina, ka mammas pašreizējā ģimenē bērns jūtas labi un droši, vēlas šeit palikt un, ja būs iespēja, ka notiks adopcijas process, tad viņa gribētu, ka mammas laulātais Jānis kļūst juridiski par viņas tēvu, saprot adopcijas nozīmi.

Tādēļ būtiski ir ievērot un novērtēt, ka līdzko saruna tika virzīta par bērna domām un sajūtām, attiecībām un vēlmēm attiecībā uz pieteicēju, meitenes momentāla reakcija bija satraukums un trīcēšana, kas pārgāja, tikai mainot sarunas tematus. Meitene atzina, ka attiecībās ar pieteicēju, kuru viņa pašlaik pēc piedzīvotiem vardarbīgiem gadījumiem sauc par /pers. A/, bija arī labāki laiki, tas ir tad, kad mamma dzīvoja ar /pers. A/ un nestrīdējās, bet meitene nevēlas, lai atkārtotos vardarbīgās piedzīvotās situācijas, kādas pieteicējs radīja savos konfliktos ar bērna mammu un citiem cilvēkiem, viņai to redzot. Jo sevišķi spilgtas negatīvas atmiņas ir no konflikta meiteņu ciemošanās laikā pie pieteicēja. Līdz ar to bērns nevēlas ar pieteicēju vairs ne tikties, ne sarunāties, pie tam nevēlas to arī tad, ja sarunā piedalītos kāda trešā persona. Meitene pieļauj iespēju, ka /pers. A/, ja saņemtos, tad kaut kad varētu būt labs tētis, bet pašlaik nekas par to neliecina, un meitene nevēlas satraucošo notikumu un sarunu atkārtošanos. Jūtams, ka bērnam noteicošā sajūta attiecībā uz pieteicēju ir bailes. No sarunas arī izrietēja, ka tas, ka meitene zina, ka /pers. A/ nav viņas bioloģiskais tēvs, viņas izjūtas neietekmēja, bet tās būtiski ietekmēja tieši /pers. A/ vardarbīgā izturēšanās. Meitene neizprot un skumst arī par pašreizējo pieteicēja rīcību, pretojoties uzvārda maiņai un arī adopcijai, kas ir pretēja meitenes vēlmei atgūt mieru, dzīvot harmonijā, bet rada problēmas un satraukumu. Bērns atzīst, ka viņai, nekontaktējoties ar pieteicēju, ir vieglāk un mierīgāk.

Nepatīkamās atmiņas un sajūtas no attiecībām un situācijām ar pieteicēju ik pa laikam atkārtojas un, ik pa laikam viņai nepieciešama terapija, lai situāciju normalizētu. Tam tiek pielietota smilšu terapija un sarunas ar terapeiti.

Sarunā tika noskaidrots, ka tieši tāpat ir ar uzvārdu /Uzvārds A/, kas viņai negatīvi asociējas ar pieteicēju, atsauc atmiņā negatīvās sajūtas, rada satraukumu. Tā kā meitene ar vārdu /pers. D/ ir vienīgā savā klasē, sevišķā aizbildne sava amata ietvaros risinās situāciju izglītības iestādē, lai pedagogi, izvēlētos meitenei uzrunas formu, sauktu viņu vārdā, nevis uzvārdā. Tomēr labvēlīgi bērnam būtu, ja arī asociācijas no uzvārda būtu pozitīvas, nevis radītu satraukumu un traucētu.

Bāriņtiesa savā lēmumā ir norādījusi noskaidrotos apstākļus, izvērtējusi tos bērna labākajās interesēs un nonākusi pie bērnam labvēlīgākā lēmuma, atzīstot, ka uzvārda maiņa no /Uzvārds A/ uz „/Uzvārds B/ ir bērna interesēs. Lēmuma saturu nevar ietekmēt pieteicēja norādītais, ka viņš ir iesniedzis prasības pieteikumu par aizgādības tiesību un pienākumu kārtības noregulēšanu. /pers. D/ jau tagad ir noteikti paziņojusi, ka ar pieteicēju dzīvot un pie viņa ciemoties, kā arī kontaktēties ar viņu nevēlas, norādījusi tam iemeslus, un šāda bērna izvēle ir respektējama. Nav pamatots pieteicēja apgalvojums, ka bērna māte noskaņo bērnu pret pieteicēju un prettiesiski liedz neierobežotas saskarsmes tiesības, jo to nevēlas pats bērns saistībā ar paša pieteicēja rīcību. Bērns uz saskarsmi nav piespiežams.

Esošajā situācijā apstākļi un noskaidrotais pilnīgi noteikti liek secināt, ka bērna vēlme nekādā gadījumā nav dzīvot kopā ar pieteicēju un pat ne ciemoties pie viņa. /pers. D/savu dzīvi un nākotni saista tikai ar mammu, kuras uzvārdu vēlas pieņemt un dzīvot ar mammas tagadējo ģimeni.

Sarunā ar bērnu, sevišķais aizbildnis arī noskaidroja, ka bērna vēlmi mainīt uzvārdu nav ietekmējis neviens cits, kā tikai paša pieteicēja rīcība, un uzvārda maiņa ir bērna labākajās interesēs, jo nodrošinātu izvairīšanos no nepatīkamām sajūtām un padarītu bērna dzīvi mierīgāku un harmoniskāku. Ja pieteicējs labāk izprastu bērna sajūtas, tad nerīkotos ambiciozi un neuzspiestu sevi bērnam, ja bērns to negrib, neapgrūtinātu bērna dzīvi. Bērna pašsajūtu pasliktina arī tas, ka viņa nespēj saprast, kādēļ pieteicējs nerespektē bērna sajūtas. Tā kā bērna dzimšanas reģistrā pieteicējs paliek reģistrēts kā bērna tēvs, viņam ir iespēja mainīt savu attieksmi, uzvedību un nākotnē atjaunot saziņu un saskarsmi ar bērnu sapratnes un cieņas attiecībās, un piekrišana uzvārda maiņai bez izvirzītiem nosacījumiem jau būtu solis uz cieņpilnu attiecību veidošanu, respektējot bērna sajūtas.

Uzskata, ka bāriņtiesa, pamatojoties uz Bāriņtiesu likuma 19. pantu, Civillikuma 151. pantu, savas kompetences ietvaros rīkojusies tiesiski un bērna vislabākajās interesēs, un bāriņtiesas lēmums atstājams spēkā.

Izšķiroša loma piešķirama bērna emocionālajai labsajūtai, nevis pieteicēja viedoklim par sev vēlamo situācijas atrisinājumu.

[5] Tiesas sēdē pieteicējs uzturēja pieteikumu, bet atbildētājas pārstāve to neatzina. Sevišķā aizbildne pauda viedokli, ka uzvārda maiņa ir bērna interesēs, ka bērna viedoklis ne no viena nav ietekmēts, ka tā ir bērna patiesā griba.

Motīvu daļa

[6] Izvērtējot lietas dalībnieku argumentus un lietas materiālus, tiesa secina, ka pieteikums ir noraidāms.

[7] Lietā noskaidrojams, vai bērna uzvārda maiņa atbilst bērna vislabākajām interesēm.

[8] Bērna vārds un uzvārds ir bērna privātās un ģimenes dzīves sastāvdaļa, ko aizsargā Latvijas Republikas Satversmes 96. pants. Bērna vārds un uzvārds ir gan personas identifikācijas veids, gan norāda uz saikni ar konkrētu ģimeni (*Senāta 2022. gada 17. janvāra sprieduma lietā Nr. SKA-343/2022 (ECLI:LV:AT:2022:0117.A420294419.13.S) 8. punkts*). Kopš dzimšanas brīža bērnam ir tiesības uz vārdu, uzvārdu un pilsonības iegūšanu, kā arī bērnam ir tiesības uz savas identitātes saglabāšanu (*Bērnu tiesību aizsardzības likuma 8. panta pirmā un otrā daļa*).

Personas uzvārds, tāpat kā personas vārds, atšķir viņu no citiem cilvēkiem, kā arī nodrošina cilvēka kā patstāvīgas sabiedrības daļas eksistenci. No vienas puses, cilvēka vārds un uzvārds visciešākajā veidā saistīts ar cilvēka identitātes sajūtu, tātad arī ar viņa privāto un ģimenes dzīvi. No otras puses,

vārdu un uzvārdu lieto ne tikai pats tā īpašnieks. Personas vārdam un uzvārdam sabiedrībā ir arī svarīga sociālā funkcija – tie dod iespēju cilvēku identificēt (*Latvijas Republikas Satversmes tiesas 2001. gada 21. decembra sprieduma lietā Nr. 2001-04-0103 secinājumu daļas 1. punkts*).

Civillikuma 151. panta pirmā daļa noteic, ka bērna uzvārdu nosaka pēc vecāku uzvārda. Ja vecākiem ir dažādi uzvārdi, bērnam saskaņā ar vecāku vienošanos dod tēva vai mātes uzvārdu. Ja vecāki nevar vienoties par bērna uzvārdu, to nosaka pēc bāriņtiesas lēmuma.

Bāriņtiesu likuma 19. panta pirmā daļa noteic, ka bāriņtiesa lemj par bērna uzvārda, vārda vai tautības ierakstu, ja vecāki par to nevar vienoties. Arī Senāts ir atzinis, ka katram vecākam ir vienlīdzīgas tiesības dot bērnam savu uzvārdu. Taču, tā kā saskaņā ar Civillikuma 151. panta pirmo daļu bērnam var tikt dots tikai viena vecāka uzvārds, tad strīda gadījumā bāriņtiesai (vai arī šajā gadījumā tiesai) ir jāizšķiras par vienu no abu vecāku uzvārdiem (*Senāta 2009. gada 9. marta sprieduma lietā Nr. SKA-144/2009 9. punkts*).

Bērnu tiesību aizsardzības likuma 6. panta pirmā daļa noteic, ka tiesiskajās attiecībās, kas skar bērnu, bērna tiesības un intereses ir prioritāras. Tādēļ jautājums par bērna uzvārda maiņu ir vērtējams no bērna tiesību un interešu ievērošanas viedokļa atbilstoši Bērnu tiesību aizsardzības likuma 6. panta pirmajai daļai (*Senāta 2015. gada 7. decembra sprieduma lietā Nr. SKA-236/2015 8. punkts*).

[9] No lietas materiāliem tiesa konstatē, un par šiem apstākļiem lietā strīds nepastāv, ka bērns dzimis /datums/, ka šobrīd bērnam ir 12 gadi, ka pieteicēja un bērna mātes laulība šķirta 2018. gadā, ka bērns dzīvo mātes un viņas vīra /pers. F/ ģimenē, ka pieteicējs nav bērna bioloģiskais tēvs.

Tiesas sēdē pieteicējs paskaidroja, ka kopš 2022. gada saskarsmes ar bērnu nav, par bērna sekmēm interesējas e-klasē, pie klases audzinātājas, tikties klātienē ir grūti lielā attāluma dēļ. Norādīja, ka maksā uzturlīdzekļus par svešu bērnu, ja bērnam nebūs pieteicēja uzvārds, tad pieteicējam nebūs motivācijas maksāt uzturlīdzekļus.

Bērna māte tiesas sēdē paskaidroja, ka jau 2018. gadā, kad pēc laulības šķiršanas ar pieteicēju trešā persona nomainīja uzvārdu uz /Uzvārds B/, bērns gribēja, lai arī viņai būtu tāds pats uzvārds kā mātei. Pēc vardarbīga konflikta 2021. gadā bērna klātbūtnē, kurā bija iesaistīts pieteicējs un viņa tagadējā sieva, pieteicēja uzvārds bērnam rada emocionālu nepatiku. Trešā persona nav likusi šķēršļus pieteicēja un bērna saskarsmei, bērns pats to nevēlas, jo viņai bail no sekām.

[10] Viens no apstākļiem, kas ir izvērtējams izšķirot vecāku domstarpības par bērna uzvārdu, ir tas, pie kura no vecākiem bērns dzīvo (*Senāta 2012. gada 26. oktobra sprieduma lietā Nr. SKA738/2012 16. punkts*). No lietas dalībnieku rakstveida un tiesas sēdē sniegtajiem paskaidrojumiem tiesa konstatē, ka bērns dzīvo vienā ģimenē ar māti un /pers. F/, ar kuru bērna māte laulību noslēdza 2023. gada 1. augustā, ka mātei piecus gadus ir atšķirīgs uzvārds no bērna uzvārda. Ģimenē, kurā dzīvo bērns, ikdienā par viņu rūpējas gan māte, gan mātes vīrs /pers. F/. Bērnam saskarsmes ar pieteicēju nav kopš 2022. gada. Tiesai nerodas pamatotas šaubas, ka bērnam ir izveidojušās ciešas un harmoniskas attiecības ar ģimeni, kurā viņa dzīvo. Tādējādi tiesa atzīst, ka bērna dzīvošana vienā ģimenē ar māti un viņas vīru, ir būtisks apstāklis, kas ir ņemams vērā, lai izlemtu jautājumu par bērna uzvārda maiņu no dzimtā uzvārda uz mātes uzvārdu.

[11] Vienlaikus tikai fakts vien, ka bērns dzīvo kopā ar vienu no vecākiem, nav izšķirošs un pietiekams, lai tikai uz tā pamata mainītu bērna uzvārdu. Tāpat nebūtu pietiekami uzvārda maiņu pamatot tikai ar to, ka ģimenei ikdienā rodas neērtības, ka citiem konkrētās ģimenes locekļiem ir viens uzvārds, bet bērnam atšķirīgs, jo mūsdienās nav neierasti, ka vienā ģimenē personām var būt atšķirīgi uzvārdi. Tāpat bērnam saprātīgā vecumā var izskaidrot, kāpēc bērnam ir no pārējiem ģimenes locekļiem atšķirīgs uzvārds. Apstākļi ir jāvērtē plašākā kontekstā: cik ciešas, harmoniskas attiecības ar šo ģimeni bērnam ir izveidojušās, vai bērns sevi identificē ar šo ģimeni, kāda ir bērna psiholoģiskā piesaiste konkrētajai ģimenei un citi tamlīdzīgi apstākļi. Tāpat tiesai, lai izsvērtu bērna saikni ar otru vecāku, ir jāvērtē apstākļi, kas par to liecina. Respektīvi, nevar atstāt bez ievērības, kādas ir bērna attiecības ar otru vecāku, kā tās veidojušās ilgtermiņā, cik ilgi bērns pirms tam ir dzīvojis kopā ar otru vecāku, kāda ir bērna emocionālā piesaiste vecākam u.tml. (*Senāta 2022. gada 17. janvāra sprieduma lietā Nr. SKA-343/2022 (ECLI:LV:AT:2022:0117.A420294419.13.S) 17. un 18. punkts*). Tāpēc ir līdzsvarojamas bērnu intereses gan no esošās bērnu ģimenes dzīves viedokļa (bērni ikdienā dzīvo ar māti), gan no bērnu ģimeniskās saites (ko arī aizsargā tiesības uz ģimenes dzīvi) viedokļa ar bioloģisko tēvu (*Senāta 2024. gada 21. maija sprieduma lietā Nr. SKA-248/2024 (ECLI:LV:AT:2024:0521.A420194822.21.S) 6. punkts*).

[12] No lietas dalībnieku rakstveida un tiesas sēdē sniegtajiem paskaidrojumiem ir redzams, ka bērna emocionālā saikne ar pieteicēju praktiski ir zudusi. Pieteicējam nav personisku attiecību ar bērnu kopš 2022. gada. Bērns kopš mātes un pieteicēja laulības šķiršanas 2018. gada oktobrī dzīvo šķirti no pieteicēja. Pieteicēja tiesas sēdē norādītais, ka klātienē ar bērnu tikties sagādā grūtības lielais attālums, ka tas prasa zināmus naudas līdzekļus, neliecina, ka pieteicējs patiesi ir ieinteresēts personisko attiecību ar bērnu atjaunošanā. Tiesa kritiski vērtē pieteicēja norādi par to, ka viņš netiekas ar bērnu klātienē, piemēram, skolā, jo baidās, ka bērna māte izsauks policiju un būs konflikts. Vispirms norādāms, ka pieteicējam nevienu brīdi nav bijušas pārtrauktas bērna aizgādības tiesības vai likumā noteiktā kārtībā ierobežota saskarsme ar bērnu. Tādējādi saskarsmes tiesību izmantošana ar bērnu ir atkarīga no pieteicēja vēlmes to realizēt. Tiesa nepiešķir ticamību tam, ka bērna māte ar policijas palīdzību varētu liegt pieteicējam saskarsmi ar bērnu skolā, ja bērns to vēlēsies. Pretēji pieteicēja pieteikumā norādītajam tiesa nekonstatē, ka uz pārsūdzētā lēmuma pieņemšanas brīdi vispārējās jurisdikcijas tiesā būtu ierosināta civillieta, pamatojoties uz pieteicēja prasības pieteikumu par saskarsmes kārtības noteikšanu pieteicējam ar bērnu. Vienlaikus no Tiesu informācijas sistēmā pieejamās informācijas tiesa konstatē, ka pēc lietas izskatīšanas pēc būtības pabeigšanas pieteicējs ir iesniedzis Zemgales rajona tiesā prasības pieteikumu par saskarsmes tiesību īstenošanu attālināti, un šī gada 20. septembrī ir ierosināta civillieta. Tādējādi tiesa nekonstatē, ka pieteicējs līdz lietas izskatīšanas pēc būtības pabeigšanai būtu veicis kādus konkrētus pasākumus, lai emocionālo saikni ar bērnu atjaunotu. Turklāt no tiesas sēdē pieteicēja paskaidrotā tiesa secina, ka pieteicējs gaida aktīvu rīcību no bāriņtiesas puses pieteicēja saskarsmes ar bērnu atjaunošanā.

[13] 1989. gada 20. novembra Bērnu tiesību konvencijas 12. pants paredz, ka dalībvalstis nodrošina bērnam, kas spējīgs formulēt savus uzskatus, tiesības brīvi paust šos uzskatus visos jautājumos, kas skar bērnu, turklāt bērna uzskatiem tiek veltīta pienācīga uzmanība atbilstoši bērna vecumam un brieduma pakāpei. Šajā nolūkā bērnam tiek arī dota iespēja tikt uzklausītam jebkādas ar bērnu saistītas iztiesāšanas vai administratīvās izmeklēšanas gaitā vai nu tieši, vai ar pārstāvja vai attiecīga orgāna starpniecību nacionālās likumdošanas procesuālajās normās paredzētajā kārtībā.

Bērnu tiesību aizsardzības likuma 20. panta trešā daļa noteic, ka bērnam tiek dota iespēja tikt uzklausītam jebkādās ar viņu saistītās iztiesāšanas vai administratīvās procedūrās vai nu tieši, vai ar sava likumīgā pārstāvja vai attiecīgas institūcijas starpniecību. Tas nozīmē, ka šajā lietā ir noskaidrojams bērnu viedoklis. Tomēr bērna viedokļa uzklausīšana nenozīmē, ka lieta ir izspriežama tieši atbilstoši tam (*Senāta 2012. gada 12. novembra sprieduma lietā Nr. SKA-870/2012 11.punkts, 2010. gada 15. janvāra rīcības sēdes lēmuma lietā Nr. SKA-140/2010 11. punkts*).

Proti, tiesai lietā, kurā jānoskaidro bērna viedoklis, arī jāvērtē, vai bērna viedoklis atspoguļo bērna patstāvīgus uzskatus vai tomēr to ietekmējušas citas personas (*Senāta 2024. gada 21. maija sprieduma lietā Nr. SKA248/2024 (ECLI:LV:AT:2024:0521.A420194822.21.S) 9. punkts*).

Tiesa konstatē, ka lēmuma pieņemšanas procesā tika uzklausīts bērna viedoklis (*ierobežotas pieejamības informācija, lietas 81. lapa*) un ņemta vērā bērna brieduma pakāpe, secinot, ka bērns ir pietiekami saprātīgā vecumā, lai varētu formulēt viedokli par situāciju esošajā ģimenē, izjūtām, tur

dzīvojot, un savas domas par uzvārdu. Lietai pievienotajā psihologa 2024. gada 20. maija sadarbības pārskatā (*lietas 76. lapa*) cita starp norādīts, ka konsultāciju laikā bērns ir teicis par vēlmi mainīt uzvārdu, par iemeslu minot uzvārda saistību ar tēvu, kuru pieminot, var novērot, ka meitenei parādās stostīšanās, emocionāli noreaģē, acīs asaras.

No sevišķās aizbildnes tiesas sēdē sniegtajiem paskaidrojumiem tiesa secina, ka bērna viedoklis nav iespaidots, ka bērns patiesi baidās no pieteicēja un nevēlas ar viņu tikties, ka uzvārda maiņa ir patiesā bērna vēlme, kas nav iespaidota. Tiesai nav šaubu par to, ka uzvārda maiņa ir bērna vēlme būt vienā uzvārdā ar māti, tāpat tiesai nav šaubu par to, ka mātes laulātais rūpējas par bērnu un faktiski pilda bērna tēva lomu ģimenē. Tādējādi, ņemot vērā bērna pilnīgu iekļaušanos mātes un viņas laulātā ģimenē, kā arī bērna un pieteicēja personisko attiecību pārrāvumu, tiesa atzīst, ka bērna vēlme mainīt uzvārdu ir uzskatāma par bērna patstāvīgu viedokli, ko viņa ir paudusi bāriņtiesas darbiniekam un sevišķajam aizbildnim. Tiesas vērtējumā šobrīd bērna interesēm ir atbilstošs lēmums par uzvārda maiņu no dzimtā uzvārda uz mātes uzvārdu. Šajā gadījumā tiesa ņem vērā arī to, ka bērnam ir pārtrūkušas personiskas attiecības ar pieteicēja ģimeni. Tajā pašā laikā bērns apzinās savu izcelšanos un zina, kas ir viņas tēvs. Turklāt par bērna izcelsmi liecina saskaņā ar Civilstāvokļa aktu reģistrācijas likuma 31. pantu izdarītais ieraksts dzimšanas reģistrā, kurā cita starpā iekļaujamas ziņas par: vecāku vārdu, uzvārdu, personas kodu (ja tāds ir piešķirts), dzimšanas datumu, dzīvesvietas adresi, tautību un valstisko piederību; dokumentu, uz kuru pamatojoties ierakstītas ziņas par bērna tēvu (laulības reģistra numuru, sastādīšanas datumu un vietu vai paternitātes atzīšanas iesnieguma numuru, iesniegšanas datumu un vietu, vai likumīgā spēkā esoša tiesas sprieduma numuru, datumu un tiesu, kas spriedumu taisījusi). Savukārt bērna uzvārda maiņas gadījumā saskaņā ar Civilstāvokļa aktu reģistrācijas likuma 37. panta pirmās daļas 1. punktu ziņas par personu dzimšanas reģistrā papildina, saglabājot sākotnējo informāciju. No minētā secināms, ka informāciju par personas izcelsmi satur dzimšanas reģistrā iekļautās ziņas, bet ne bērna uzvārds. Bērna uzvārda maiņas gadījumā dzimšanas reģistrā sākotnēji iekļautās ziņas par bērna izcelsmi netiek ietekmētas. Līdz ar to atzīstams, ka bērna uzvārda maiņa nav šķērslis bērna izcelsmes identificēšanai, un bērna tiesības šādā gadījumā netiek aizskartas. Jānorāda arī, ka bērna uzvārda maiņa nerada šķēršļus pieteicējam saskarsmes atjaunošanā ar bērnu.

Uzvārds ir tikai viens no cilvēka identitāti veidojošiem elementiem līdztekus vārdam un sociālajai videi, kurā bērns aug. Bērna pilnvērtīgai attīstībai būtiska ir piederības sajūta ģimenei, kurā viņš ikdienā dzīvo, kurā par viņu rūpējas. No pieteicēja tiesas sēdē sniegtajiem paskaidrojumiem izriet, ka pieteicējam nebūtu iebildumu pret bērna uzvārda maiņu, ja bērna māte atteiktos no uzturlīdzekļiem bērnam, kura bioloģiskais tēvs nav pieteicējs, ka pieteicēja uzvārds bērnam ir tas, kas motivē maksāt uzturlīdzekļus, kuru pusi turklāt sedz iespējamais bērna bioloģiskais tēvs. No minētā tiesa savukārt secina, ka pieteicēja pretošanās uzvārda maiņai ir nevis bērna vislabākās intereses, bet gan paša mantiska rakstura intereses. Tāpat pieteicējs uzskata, ka bērna viedoklis ir mātes ietekmēts. Tiesas vērtējumā pieteicējs varēja šo jautājumu noskaidrot no bērna nepastarpināti, satiekoties ar viņu pēc savas iniciatīvas klātienē, piemēram, skolā. Iespējams, tad pieteicējs kliedētu šaubas par bērna viedokļa ietekmēšanu un rastu pārliecību, ka bērns patiešām vēlas mainīt uzvārdu.

[14] Pēc attiecību iziršanas starp vecākiem vecāks, ar kuru bērns ikdienā nedzīvo kopā, var uzskatīt, ka apstāklis, ka bērns turpina izmantot kopīgo uzvārdu, ir ārējā pazīme turpinātām attiecībām viņu starpā. Šādā gadījumā bērna uzvārda maiņa, it īpaši tad, ja vecākam jau ir radušās problēmas saskarsmes tiesību īstenošanā, var vēl vairāk vājināt vecāka un bērna ģimenes saites. Bērna uzvārda maiņa veido iejaukšanos vecāka tiesībās uz ģimenes dzīvi, ko aizsargā Eiropas Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas 8. pants. Šī iejaukšanās var tikt attaisnota, ja uzvārda maiņa atbilst bērna labklājībai, kas ir viens no konvencijas leģitīmajiem mērķiem (*Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2001. gada 6. decembra lēmums lietā „Petersen pret Vāciju", iesniegums Nr. 31178/96*). Tiesa, ievērojot spriedumā iepriekš izklāstīto, uzskata, ka izskatāmajā gadījumā bērna uzvārda maiņa atbilst bērna emocionālās labklājības interesēm un netraucēs pieteicējam saudzīgā veidā atjaunot saskarsmi ar bērnu un veidot pozitīvu emocionālo piesaisti.

[15] Attiecībā uz pieteicēja iebildumu, ka nav saprotama bāriņtiesas motivācija lēmumā neatspoguļot bērna viedokli, tiesa norāda, ka bērna sniegtais viedoklis nav atreferēts lēmumā tāpēc, ka tā ir vēlējies bērns. Tiesa ir iepazinusies ar minēto sarunas protokolu, un tiesai nerodas šaubas par tajā izklāstītās informācijas patiesumu.

Tiesa pretēji pieteicēja viedoklim nekonstatē, ka bāriņtiesas secinājumi, ka šobrīd bērna un pieteicēja emocionālā saikne ir zudusi, ir pretrunā ar Zemgales apgabaltiesas spriedumā pausto, ka nav pierādījumu, ka bērna un pieteicēja attiecības būtu neatgriezeniski izirušas. Apstāklis, ka šobrīd bērna un pieteicēja emocionālā saikne ir zudusi, ko konstatēja arī tiesa, nenozīmē, ka tā nav atjaunojama, proti, ka tā ir neatgriezeniski izirusi.

[16] Apkopojot visu spriedumā konstatēto un secināto, tiesa lēmumu, ka bērna vislabākajās interesēs ir mainīt uzvārdu no /Uzvārds A/ uz /Uzvārds B/, atzīst par tiesisku un pamatotu, līdz ar to pieteikums kā nepamatots ir noraidāms.

Rezolutīvā daļa

Saskaņā ar Administratīvā procesa likuma 246.-251. pantu, 289. pantu, 290. panta pirmo un otro daļu, 291. panta pirmo daļu tiesa

nosprieda

noraidīt /pers. A/ pieteikumu par Tukuma novada bāriņtiesas 2024. gada 11. jūnija lēmuma Nr. 1.3./201 atcelšanu.

Spriedumu var pārsūdzēt Administratīvajā apgabaltiesā viena mēneša laikā no sprieduma sastādīšanas dienas, iesniedzot apelācijas sūdzību Administratīvās rajona tiesas Rēzeknes tiesu namā.

Tiesnese S. Pujāte